

Мало милом, мало силом,
вољом царском превртљивом,
пород вучји се распојасао.
Док им уништење смера,
стоји непокорна вера,
снагом духа није народ пао.
Константин Кинчев, „Непокорни“

Непокорна браћа под словенским небом

„Ову песму сам написао '99. године, док су вас америчке курве бомбардовале. Био сам очајан и нисам знао шта бих могао учинити да помогнем, и тако сам написао песму. Молио бих оне који знају руски да то преведу осталима.“ Овим речима је Константин Кинчев, рок музичар, руски националиста и свесловенски културни активиста започео извођење своје познате песме Непокорни, у духу најбољег руског романтизма посвећене борби Јужних Словена, поименце Бугара и Срба, за ослобођење од турског ропства. Песма је добро позната у свим земљама руског говорног подручја, као и низ других којима је велики број руских културних и јавних личности изражавао своје негодовање због препуштености српског народа својој судбини током вихора деведесетих. Све дубине и финесе културног пројекта који „Алиса“ представља малобројни окупљени Београђани на Тргу републике нису могли уочити, што због језичке баријере, што због катастрофално лоше промоције концерта. Оно што су сви знали било је да слушају изузетно квалитетан, тврд рок, са извесним примесима готике (колико год то необично звучало у руском контексту), као и да руски извођачи, који су на Тргу наступали на своју иницијативу, желећи да подрже српске напоре на учувању своје културне колевке у оквиру своје државе, очигледно користе снажне православне, традиционалне и царистичке мотиве. Концерт је именован насловом прве песме са њиховог првог албума из далеке 1985. – Ми смо заједно – која истовремено представља један од њихових класичних хитова, а за потребе овог видовданског повода стављена је у јасан контекст руско-српског савезништва. Двочасовна свирка одвијала се под „Алисиним“ плакатом „Косово је српска земља“, а мала група љубитеља која је за својим омиљеним бендом дошла чак из Русије атмосферу је појачала црно-жуто-белим царским заставама, које скоро нико од присутних Срба никада није видео. Укратко, концерт је био очигледно нискобуџетан, али одличан. Руси нису имали прилике да покажу сав свој раскошни музички репертоар, који изискује далеко бољу техничку припрему, тако да је публика остала ускраћена за њихове суперхитове Отаџбина (коју изворно дечијим гласом пева Кинчевљева ћерка Вера), Мама и Траса Е-95 (за чије су извођење потребни акустични инструменти и традиционална руска хармоника (коју Кинчев често интегрише у иначе жестоки рок звук – што би у нашој традицији имало пандан искључиво у Штулићевој Вољела ме није ниједна). Уместо тога, демонстрирана је једноставност класичног тврдог рока, а недостатак уобичајеног руског лиризма настојао се надокнадити жестином и енергијом, на шта су присутни реаговали изузетно позитивно. У неком смислу је то било и логично, будући да је „Алиса“ наступила у средини где је потпуно непозната, где су детаљи који су је прославили у домовини тешки

за препознавање, док се интернационални звук гитарске досторзије и способност да се добро „пржи“ универзално препознају без обзира на језичке баријере.

Рокенрол крст

Кинчев са својом „Алисом“ представља члана чувене „петроградске тројице“ и заједно са „патријархом руског рока“ Јуријем Шевчуком (фронтменом групе „ДДТ“, који је такође на своју иницијативу наступао у Србији – за време бомбардовања) и нешто мистичнијим и езотеричнијим Вјачеславом Бутусовим (вођом групе „Наутилус помпилиус“, коју српска публика зна по музици из култног филма „Брат“ Алексеја Балабанова), чини савремену окосницу слављене „питерске школе“ рока. Пратећи трагове култног бенда „Кино“, чију популарност у Совјетском Савезу могу разумети можда само љубитељи београдске „Екатарине Велике“, који се, нажалост, распао након трагичне смрти свог фронтмена Виктора Цоја, ови бендови били су главни носиоци изванредне рок револуције која се у Русији догодила током мрачних деведесетих.

Наиме, сви су они започели са имитацијама западног стила музицирања. Оно што је почело као безбрижни револуционарни набој дугих коса, слободних односа и лаких дрога у СССР који је из године у годину губио своју ауторитарност (и ауторитет), суочено са демонима деведесетих претворило се у маестралне пројекте националног препорода, претварајући, испред плиме попа и комерцијализације, Русију све више од „провинције“ западне школе рока у место где се овај музички правац „заиста дешава“. Свакако је највелелепнији пример овог Шевчук, са својим раскошним, пушкинским стиховима и сељачким руским вокалима утканим у нешто што представља најжешћи звук данашњице, али сам Кинчев, са својим држањем рокенрол матице никако није заостајао по друштвеном утицају.

Суочен са празнином и ништавилом руског понора из деведесетих, Кинчев је своје темеље нашао у православљу, и од тада, а поготово од за целу руску јавност „преломне“ '99. године, његови текстови и тематика све више попримају облик религијских медитација, спекулација и молитви, настојећи да остваре допринос моралном и духовном васкрсењу отаџбине. У том процесу удаљавања од западних узора и учитеља, догодила се још једна културолошки занимљива ствар. Док већина западних бендова (а то добрим делом важи и за највећа имена југословенске и пост-југословенске рок сцене) имају склоност да се „испразне“ у првих неколико албума, са којима остваре сав свој допринос кретању културне сцене, да би се затим бесконачно „саморепродуковали“ хранећи већ „специјализоване“ обожаваоце бесконачним понављањем истог – највећи бендови руских осамдесетих у деведесетим и двехиљадитим су постали – све бољи и бољи. Руска сцена је у настајању, и њена највећа имена је непрестано граде, надограђујући непрекидно и саме себе. Без обзира шта се мислило о Кинчевљевом заокрету ка православљу, његова музика је углавном са сваким новим албумом само добијала на квалитету.

Превазилажење старих образаца и учитеља може се илустровати једном епизодом од пре пар година. Гост руске престонице био је Јан Гилан, чији класични „академски“ рок састав „Деер Purple“, управо због своје узорности са становишта историје музике, у Русији има праву армију обожавалаца. Да би задовољили море љубитеља овог бенда, потписивање аутограма је организовано у једном великом тржном центру, способном да прими довољан број људи. Само два дана касније, организатори су, поучени добрим

искуствима, одлучили да на истом месту организују Кинчевљево потписивање новог албума „Алисе“ – што је довело до потпуног колапса у саобраћају око центра, будући да сви фанови никако нису могли да уђу.

Неуспех Видовданског концерта

Да је ситуација битно другачија у Србији, Кинчев је имао прилике да се лично увери, прво када је његов концерт смештен на тесни Трг републике, а затим и када је видео колико је слаб био одзив људи. Наравно, његов лични свесловенски патриотски набој и музички професионализам нису допустили да се то одрази на њихов изванредни наступ, али свим њиховим љубитељима у публици остао је горак утисак маргинализације концерта који је свакако требало да буде неупоредиво боље медијски пропраћен. Осим пар неупадљивих најави на Јавном сервису и понеког пуштеног спота на локалним телевизијама, није било никакве шансе да шира београдска јавност сазна да ће један од најбитнијих актуелних руских бендова одржати бесплатан концерт на Тргу републике. Чињеница да их је јутарњи програм РТС најавио као „руске Ролингстонсе“ занемарљива је, будући да су водитељи националне телевизије небројено пута показали склоност да било кога пореде са Ролингстонсима, мимо којих, изгледа, и не знају других тачака референције.

Овакав немар везан за Видовдански концерт недопустив је из неколико разлога. Пре свега, улизички и снисходљиви однос српских медија према странцима добро је познат и кулминирао је током „Песме Евровизије“, када су се новинари и репортери међусобно утркивали у томе ко ће на улицама спопасти више странаца и питати их „како им се допада код нас“, „да ли им све игледа довољно светски“, те „да ли су задовољни српским гостопримством“. Са једне стране, некада мондени, а током деведесетих изоловани Београд ужелео се догађаја светског значаја и славних гостију из иностранства – што објашњава нарочиту еуфорију око концерата великих звезда попут Стонса, Стинга или Ника Кејва – који су сви приметили „нарочиту београдску атмосферу“, која је концерте дизала на виши ниво од уобичајеног. Али истовремено би се морало истаћи да у једном другом делу света, Константин Кинчев и „Алиса“ представљају ништа мање звезде од наведених – па ипак њихов дочек није ни по чему наликовао на гостовања звезда са запада.

Штавише, као да је сваки пајац који се појавио у Београду као „представник европске/западне културе“ у намери да на прави концерт, изложбу или перформанс, одмах добио личну ТВ екипу која је ту да се постара да се ништа од његовог уметничког генија узалуд не проспе. Сећамо се збуњених лица поп-ансамбла „R.E.M.“ када их је примио лично председник републике како би се захвалио њиховом културном доприносу и питао их како им се допада у Србији, сећамо се „лабиринта демократије“, сивих балона налик на велике кондоме (већина пролазника је и мислила да је у питању реклама за презервативе) „инсталираних“ испред Скупштине града, као и сличних будалаштина које су Београђани имали прилике да прате уживо, након сат времена интервјуа са надахнутим аутором. Истовремено, гостовање „Алисе“ свело се на једну реченицу у вечерњим вестима, као и пар реченица на задњој страни „Политике“, где је новинар Кинчева и екипу означио као „панкере“ и остатак простора потрошио на сеирење и исмевање слабог одзива публике.

Међутим, друга ствар далеко више забрињава – догађај који је тако учинковито и

убитачно игнорисан био је Видовдански концерт, обележавање првог Видовдана након проглашења албанске независности на Косову и Метохији и истовремено концерт изванредно популарног руског бенда који је, као представник културе највећег српског савезника, о свом трошку дошао да увелича српски празник. Напросто је немогуће изразити колико је држање домаћина по овом питању било срамотно. Ако свака шуша са запада може добити медијску пажњу у Србији, без обзира каквим се глупостима бавила, онда је ред да се макар толико пажње посвети реномираним руским музичарима – ако ништа друго, бар из поштовања према њиховој жељи и вољи да учине добронамеран гест према братском српском народу. И најзад, какву смо поруку послали у Русију – од које толико зависи наш међународни положај? Да нас уопште не интересује било шта што њихова културна сцена има да нам пружи, јер смо превише заузети повлађивањем белосветским медиокритетима? Да наши медији поштују само уметнике иза којих стоји крупни капитал или западна политичка бирократија, и немамо воље и времена за славне руске музичаре, чак ни када долазе својом вољом и бесплатно? Најзад, какву им поруку шаљемо везано за властиту решеност да се истраје на очувању КиМ у саставу Србије, када Видовдански концерт посвећен том прокламованом „првом приоритету“ државе и народа најављујемо и пропраћамо као сеоски вашар код Алексинца?

Ми смо заједно

Кинчевљево гостовање било је симптоматично и са једне друге стране. Оно је показало колико, поред све узајамне љубави и подршке, Руси и Срби мало знају једни о другима, поготово када је у питању савремено доба. Чињеница да је у Србији мало ко чуо за „Алису“ само је један аспект проблема – оно што је постало очигледно током концерта јесте суштинско непотпадање Србије у руски културни простор. Окупљена омладина, чак и они који су дошли са намером да овим видовданским протестом демонстрирају свој политички став подршке руској култури у Србији, показала је да је мало имала представе у чему учествује. И то се није сводило само на неразумевање текстова.

Заправо, сам Кинчев, осим словенске/уметничке интуиције да се у Србији догађа нешто ружно, борби против чега би требало и он да се прикључи, тешко да је разумео све што се догађало око њега. У свом интервјуу пре поласка у Србију показао је знање завидно за типичног руског националисту, изјавивши да је свестан да је Србија „политички подељена“ и да никако није „слободарска словенска земља под америчком окупацијом“, како је често тамо представљају. „У Србији се дешавају исте ствари као у Украјини“, рекао је Кинчев, али његово разумевање ситуације ту се завршило. Након тога, он је окарактерисао стање у Украјини као поларизацију на „наше“ (руске националисте) и „њихове“ (прозападњаке), рекавши да је „Србија у расколу између оних који земљу виде у НАТОу и Европској унији, и на оне који бране националне приоритете.“ Истовремено, он је истакао да су подршку за своју идеју добили од „градоначелника Београда“, који је „наш“, тј. „односи се ка оној другој категорији“. О коме је он говорио остаје потпуно нејасно, јер нико није навео ко су, заправо, организатори концерта – али озбиљну подршку Града он очигледно није имао.

Оно што Србију разликује од Украјине, која своју унутрашњу поларизацију развија у односу према Русији, овдашња јавност је поларизована искључиво с обзиром на однос према „Европи и свету“, односно западу. Ми о Русији не знамо довољно да би били у стању да својевољно одаберемо страну у неком од њених унутарњих културних и

идеолошких спорова. Наши острашћени националисти се приклањају Русији слепо и по аутоматизму, „просто знајући“ да смо „ми заједно“. Своје позитивне утиске о Русији они углавном образују тако што слушају оне исте западне медије који потпуно доминирају нашим јавним простором, а затим просто одбацују њихове противруске критике као злонамјерне и пропагандне. Символички значај Русије нешто је сасвим друго у очима Кинчева и просечног српског националисте, и тај несклад се осетио на концерту, када Срби нису били у стању да препознају ни царску заставу, иначе понос руске деснице, а камо ли да позитивно одреагују на помирителско-заштитничке импулсе гостију из Петрограда. Чак је и Кинчевљево пословично свесловенство промакло београдској публици, будући да она једноставно нема тако широку перспективу источне Европе, нити раштркане словенске народе види као „све заједно“.

Тековине нултог Видовдана

Упркос свему, концерт „Алисе“ на Тргу Републике (они, као и руска јавност, мисле је то Трг Слободе – што додатно говори о томе колико је ограничен круг људи преко којих они добијају вести из Србије) носи велики симболички значај. Било је потребно много пропагандне машинерије и идеолошких реинтерпретација да се атентат на једног непопуларног надвојводу претвори у повод, па чак и узрок I светског рата – као што пуцњи у празно за „Ауроре“ и заузимање Зимског дворца нису постали преломни тренутак Октобарске револуције док их као за то врло погодне није обрадила бољшевичка штампа и историографија. У случају првог Видовдана откако се време у Србији мери од 17. фебруара 2008, потенцијал за огромна историјска дешавања далеко је мањи, али унутрашња симболика и даље носи значајан идеолошки потенцијал. Пре свега, празник је, након дуже времена, јавно обележен, што је свакако боље него да је игнорисан, на шта се спремао практично цела јавност, са све, и упркос, специјалним издањима посвећеним „српским видовданима“. И са тако малим концертном, сабор српске омладине на Газиместану, гдје су се обрели пре свега учесници „Видовданског марша“, добио је какав-такав одјек у престоници – и то представља успех на коме се може даље радити. Најзад, главна звезда Видовданског концерта био је славни руски бенд – чиме је одата почаст представницима културе нације која је Србима пружила најсуштаственију подршку у овим најтежим тренуцима. Неадекватан дочек за руске звезде ублажен је неадекватношћу односа према властитом националном празнику – тако да су гости из Русије могли видети да су их сви који су за концерт сазнали и дошли да их послушају дочекали највећом могућом топлином и пажњом.

То, међутим, није све. Овај концерт је био први озбиљнији продор стварне руске културе на јавну музичку сцену Београда, ако се не рачуна концерт ДДТ за време бомбардовања и прошлогодишње гостовање Олге Арефјеве и „Ковчега“ у Руском дому, у оквиру Дана Русије на Београдском универзитету. Тако нешто скоро да није било ни замисливо пре свега неколико година, када су предавачи руског језика буквално прогоњени из београдских школа, а „Русија“ масовно коришћена као симбол за беду, сиромаштво и криминал. И не само да смо сада били у прилици да гледамо „Алису“ на Тргу републике, него када су они свирали култну песму Виктора Цоја „Лаку ноћ“, Београђани су били у прилици да знају о коме је реч – јер је РТС случајно, пуштајући стару НТВ емисију о криминалним загонеткама Горбачовљеве и Јељцинове Русије, приказала и епизоду која се тиче мистериозне саобраћајне несреће у којој је страдао фронтмен групе „Кино“.

Понеко је тако у Србији и сазнао ко је био Виктор Цој, колико је он обожаван у Русији, али и зашто би неко на Тргу републике хтео одсвирати неку његову песму. Други занимљив утисак са концерта био је да је он, делимично захваљујући необичној природи музичког пројекта који се зове „Алиса“, успео након доста времена да у једној културној манифестацији уједини оно најбоље од „западњачке“ и „националне“ сцене у Србији, будући да је пола публике дошло ту да чује „неке Русе“ који су дошли да бране Косово, а пола да чује „неке Русе“ који свирају много добар рокенрол. Ове две толико различите културне групе нашле су се на једном месту, обједињене око заједничког предмета интересовања, што свакако буди извештан оптимизам. И у том смислу, ако и прилично ограничено, циљ концерта „Алисе“ је постигнут, под условом да су Кинчев и пријатељи хтели да „српској браћи“ покажу како се гради национална култура конкурентна глобалној, без потребе да се улази у конфликт или изолацију. Најзад, „они који су знали руски“, а нису знали за „Алису“ – ако је таквих било – могли су да чују понешто о стварима скоро заборављеним, ако не у Србији, оно свакако на популарној музичкој сцени. Могли су добити нову перспективу о својој вери, роду и отаџбини, сазнавши да заиста нису толико усамљени у својој борби, колико би то многи хтели да прикажу. Кинчев и „Алиса“ су нас подсетили шта значе неке речи из нашег националног вокабулара, и колико оне, заправо, имају тежине. И ма колико се ми разликовали од Руса, и ма колико нам њихови пројекти националног васкрснућа били страни – не можемо побећи од истог имена, исте природе и исте судбине, што је, најзад, руске рокере и довело у Београд. Можда стога треба да се с времена на време враћамо на њихову најчувенију песму, Небо Словена, наслутивши да нам можда она даје нов поглед на оно што ми сами јесмо, а што се некако изгубило у искривљеном огледалу у коме смо навикли да се огледамо:

Нас растаче хордино семе,
и гони нас јарам неверних,
ал' кипи кроз наше вене,
светлост небеса словенских.
И од финских обала,
до ледене Колиме,
све то наша је земља,
наше је то име.

У Београду, 6. јула 2008. године